

Vinterskader i eng, 7:

Grønnfôrvekster

– viktige i skadeår

De fleste produsenter av grovfôr har begrenset arealgrunnlag, og er derfor avhengig av noenlunde normale avlinger på arealene dersom innkjøp av grovfôr, eller økt kraftfôrandel skal unngås. I år med store vinterskader vil det som oftest være nødvendig å dyrke grønnfôrvekster eller rotvekster på en del av de skadde arealene for å få tilstrekkelig med grovfôr til beite og vinterfôr.

Flere fordeler med grønnfôrvekster

Foruten å sikre grovfôrgrunnlaget i skadeår, er det flere gode grunner til å dyrke grønnfôr:

- * Gir god avling på ettersommeren og utover høsten når graset stagnerer i tilvekst og kvalitet. Grønnfôr er derfor verdifullt som supplement til beite på grasmark.

- * Enga kan spares for beitebelastning, noe som er særlig viktig om høsten, og for ung eng på bæresvak jord.

- * Vekstskifte gir økte muligheter for ugrasbekjempelse, særlig av arter som tilhører grasfamilien.

- * Mer allsidig fôrgrunnlag, både på beite og ved innefôring.

- * Høgt avlingspotensiale, forutsatt god jordkultur og rett dyrkingsteknikk.

Arter og sorter

Det finnes mange arter som er mulig å dyrke som grønnfôr i Nord-Norge. Ut fra forsøk og praktiske erfaringer er antall arter som gir tilstrekkelig høg og stabil avling under våre klimaforhold begrenset.

Rangert etter areal i landsdelen er de viktigste artene: *Havre og bygg, fôrrips, ettårig raigras, grønnfôrnepe*. I tillegg nyttes *ert* som innblanding i korngrønnfôr på et betydelig areal. Fôrmargkål og fôrreddik har et beskjedent dyrkingsomfang.

På grunn av arbeidskrevende produksjon og handtering, mekanisering og la-

Fortærking av ettårig westervoldsk raigras til rundballer eller vanlig silolegging.

Foto 27.8.94, B. Volden

gerbehov, dyrkes det svært lite rotvekster i landsdelen.

Sortsvalget er vanligvis begrenset til hva den lokale såvareleverandør har tatt inn eller kan skaffe. Ved spesielle behov må bestilling eller ønsker fremmes god tid i forveien, eventuelt fra annen leverandør. Hvis flere sorter av en art er tilgjengelig, bør valget skje ut fra lokal kunnskap om sortene.

Artsblandinger. Dersom arter skal blandes, er det viktig å tilpasse mengder og blandeforhold slik at avlingen får tilfredsstillende andel av de

sådde arter. Å finne den riktige balansen kan være problematisk når en av artene er høgvekst og dekker godt, og derfor har tendens til å undertrykke mer kortvokste innslag.

Eksempler på dette er korn og fôrrips, og korn i blanding med nyere ertetyper. I slike tilfelle kan valg av sorter ha stor betydning for artenes andel av avlingen. Artsblandinger gir vanligvis større avling enn artene dyrket alene.

Valg av grønnfôrvekster

Når det skal velges mellom arter og

Fôrrips i blanding med bygg. Sorten Kentan er bladrik og sterk mot stokkløping, mens Emerald er mer høgvekst og kan gi mye stokkløping i Nord-Norge. Foto 10.09.85, B.Volden

blandinger, er det flere forhold å ta hensyn til. Viktigst er hvordan avlingen skal anvendes; til beite, direkteføring eller ensilering.

Ut fra behovene til ulike formål må arealene fordeles mellom arter, sorter og blandinger etter:

- * Når er det bruk for avlingen
- * Mekaniseringslinjer og lagringsforhold
- * Jordtyper og driftsforhold
- * Lengden på veksttida
- * Plantesyjukdommer og ugras; vekstskifte
- * Tilgang på arbeidskraft

Jord og jordarbeiding. Selv om artene stiller noe ulike krav, forutsetter en vellykket dyrking av grønnfôrvekster at grunnleggende jordkulturtiltak er ivarettatt. Dette gjelder så vel drenering som kalking og jordarbeiding.

Grønnfôrvekstene setter pris på jord med god luftveksling. Spesielt fôrrops er følsom for dårlig drenering og jordstruktur. På tett jord og ved mye nedbør kan det bli misvekst selv om grøftesykkestemmet er i orden. I nedbørrike somre kan jordtypen sette begrensninger for bruken av arealene ved at både beiting og kjøring i perioder blir umulig eller medfører at gjenveksten spolerer. Arter og blandinger for mer enn én høsting må derfor prioriteres på de mest bæres-terke arealene.

Gjødsling. Gjødselmengden, særlig av nitrogen, må tilpasses vekstslag, forventet avling og anvendelse av avlingen. Eng som forgrøde (alltid etter vinterskade) gir ekstra frigjøring av nitrogen fra nedbryting av rotmassen tilsvarende ca 3 kg N pr dekar.

Fleire av grønnfôrvekstene får ofte høgt nitratinhold ved tidlig høsting og etter sterk gjødsling. Særlig forsiktighet må derfor utvises ved tidlig høsting av fôrrops og raigras, og helst bør disse vekstene unngås som eneste grovfôr.

Belgvekster (ert, vikke) vil langt på vei kunne dekke N-behovet fra knollbakterier. I blandingskulturer vil de bidra noe til N-forsyningen til de andre artene.

Såing. For vekster som kan utnytte lang veksttid er det viktig å få så-

Fôrrops Kentan og halvt bladlørt ert Capella. Erteplantene er tilstrekkelig høge til å konkurrere godt om vokseplassen, og utgjør her ca en tredjedel av avlingen. Foto 14.08.91, B. Volden

arbeidet utført snarest etter at jorda er blitt lagelig. Raigras og fôrmarkål står i en særstilling med hensyn til såtid fordi de utnytter veksttida helt til frosten setter stopp. Andre korsblomstra vekster enn fôrmarkål må ikke såes for tidlig på grunn av fare for stokkløping.

Ved samdyrking av arter med stor forskjell i frøstørrelse er det en fordel at artene såes adskilt, og med tilpasset såddyp, gjerne i kryss eller diagonal og det største frøet først. Radsåing gir jevn fordeling av frøet i ønsket djup, og derved jevnere spiring enn ved breisåing, og mindre behov for såfrø. Passe såddyp for fôrrops er 1-2 cm, for korn 3-4 cm og for ert 5-6 cm. Tromling før såing gir jevnt såddyp og hjelper med å trekke opp spireråme.

Fleire detaljer vedrørende arter, sortsvalg, gjødsling, plantevern og dyrkingsteknikk generelt er gitt i heftet «Stabile avlinger i nord» (Statens Kornforretning 1997); Norden nr. 8, 1997; Planthåndboka 2000 (Forsøksringene i Nordland); Håndbok i jord- og plantekul-

tur 1993 (Forsøksringene i Troms og Finnmark) og i generell litteratur om grønnfôr.

Tørrestoffinnhold og fôr kvalitet

I år med store avlingsskader vil en vesentlig del av avlingen kunne bestå av grønnfôr. Da er det meget viktig at den samla grovfôrresasjonen får en slik sammensetning at besetningen kan opprettholde trivsel og ytelse gjennom året.

Lavt tørrestoffinnhold i flere av grønnfôrvekstene begrenser bruksmulighetene, og derved dyrkingsomfanget.

Ensilering gir stort pressafttap, tørrestoffinnholdet i ferdig surfôr er lavt og massen har gjerne en tett og klinete struktur. Totrinns høsting gir muligheter for å øke tørrestoffinnholdet i innlagt masse og derved oppnå et bedre ensileringsresultat.

Fra fôringssynspunkt er et tørrestoffinnhold i surføret på 18% et minstekrav. Er innholdet lågere, kan det medføre kraftig gjæring i vomma og diarèproblemer.

Serien «Vinterskader i eng» består av i alt 10 informasjonsblad som omhandler:

1. Herding og vinterhardførhet, 2. Frost-, is- og vasskader, 3. Soppkader, 4. Drift og overvintring: Høstetid, stubbhøyde, gjødsling, 5. Drift og overvintring: Maskinbruk og kjøreskader, 6. Tiliak ved skade,

7. Grønnfôrvekster, 8. Kullerte tekniske tiltak, 9. Snø-, tele- og ismålinger, 10. Prognoser for overvintring.

Informasjonsbladene er et ledd i oppfølgingen av det strategiske instituttprogrammet «Avlingsstabilitet på grasmark i Nord-Norge». Kostnadene er dekket av

Katastrofefondet for planteproduksjon, Statens Kornforretning, Birger Volden, Vågønes forskningsstasjon, er hovedforfatter av serien.

Foldere, råd og informasjon fåes hos forsøksringene, landbrukskontorene og fylkesmennenes landbruksavdelinger.

Holt forskningscenter
9292 Tromsø
Tlf. 77 66 32 00

Vågønes forskningsstasjon
8010 Bodø
Tlf. 75 58 35 86